Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (pierwsza izba)

z dnia 26 stycznia 2017 r.*

Odwołanie — Konkurencja — Porozumienia, decyzje i uzgodnione praktyki — Belgijski, niemiecki, francuski, włoski, niderlandzki i austriacki rynek instalacji sanitarnych do łazienek — Decyzja stwierdzająca naruszenie art. 101 TFUE i art. 53 Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym — Koordynacja cen i wymiana szczególnie chronionych informacji handlowych — Jednolite naruszenie — Dowód — Grzywny — Nieograniczone prawo orzekania — Rozsądny termin — Proporcjonalność

W sprawie C-626/13 P

mającej za przedmiot odwołanie w trybie art. 56 statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, wniesione w dniu 29 listopada 2013 r.,

Villeroy & Boch Austria GmbH, z siedzibą w Mondsee (Austria), reprezentowana przez A. Reidlingera oraz J. Weichbrodta, Rechtsanwälte,

wnosząca odwołanie,

w której drugą stroną postępowania jest:

Komisja Europejska, reprezentowana przez M. Kellerbauera, L. Malferrariego oraz F. Ronkesa Agerbeeka, działających w charakterze pełnomocników, z adresem do doręczeń w Luksemburgu,

strona pozwana w pierwszej instancji,

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: A. Tizzano, wiceprezes Trybunału, pełniący obowiązki prezesa pierwszej izby, M. Berger, E. Levits, S. Rodin (sprawozdawca) i F. Biltgen, sędziowie,

rzecznik generalny: M. Wathelet,

sekretarz: K. Malacek, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 10 września 2015 r.,

podjąwszy, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,

wydaje następujący

* * Język postępowania: niemiecki.

Wyrok

1 W swoim odwołaniu Villeroy & Boch Austria GmbH (zwana dalej „Villeroy & Boch Austria") zwraca się o uchylenie wyroku Sądu Unii Europejskiej z dnia 16 września 2013 r., Villeroy & Boch Austria i in./Komisja (T-373/10, T-374/10, T-382/10 i T-402/10, niepublikowanego, zwanego dalej „zaskarżonym wyrokiem", EU:T:2013:455), ze względu na to, że w tym wyroku sąd ten oddalił skargę o stwierdzenie nieważności decyzji Komisji C(2010) 4185 wersja ostateczna z dnia 23 czerwca 2010 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 101 TFUE oraz art. 53 porozumienia EOG (sprawa COMP/39092 – Instalacje sanitarne do łazienek, zwanej dalej „sporną decyzją") w dotyczącym jej zakresie.

Ramy prawne

Rozporządzenie nr 1/2003

2 Rozporządzenie Rady (WE) nr 1/2003 z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. [101 TFUE i 102 TFUE] (Dz.U. 2003, L 1, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 8, t. 2, s. 205) przewiduje w art. 23 ust. 2 i 3:

„2. Komisja może, w drodze decyzji, nałożyć grzywny na przedsiębiorstwa lub związki przedsiębiorstw, jeżeli umyślnie lub w wyniku zaniedbania:

a) naruszają art. [101 TFUE lub 102 TFUE] […]

[…].

Dla każdego przedsiębiorstwa lub związku przedsiębiorstw biorących udział w naruszeniu grzywna nie przekroczy 10% całkowitego obrotu uzyskanego w poprzedzającym roku obrotowym.

[…]

3. Przy ustalaniu wysokości grzywny uwzględnia się ciężar i czas trwania naruszenia".

Wytyczne z 2006 r.

3 W pkt 2 wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien nakładanych na mocy art. 23 ust. 2 lit. a) rozporządzenia (WE) nr 1/2003 (Dz.U. 2006, C 210, s. 2, zwanych dalej „wytycznymi z 2006 r.") Komisja wskazała, że w zakresie dotyczącym ustalania wysokości grzywien „rozważy czas trwania i wagę danego naruszenia przepisów" i że „wysokość nałożonej grzywny nie może przekroczyć pułapów przewidzianych w art. 23 ust. 2 akapity drugi i trzeci rozporządzenia [(WE) nr] 1/2003".

4 Punkt 37 wytycznych z 2006 r. stanowi:

„Mimo iż niniejsze wytyczne przedstawiają ogólną metodologię w zakresie ustalania grzywien, szczególne okoliczności danego przypadku lub konieczność osiągnięcia efektu odstraszającego w pewnym przypadku mogą uzasadnić odstąpienie Komisji od wspomnianej metodologii lub pułapów ustalonych w pkt 21".

Okoliczności powstania sporu i sporna decyzja

5 Produktami, których dotyczy niniejszy kartel, są należące do trzech podgrup instalacje sanitarne do łazienek, a mianowicie: armatura sanitarna, kabiny prysznicowe wraz z ich wyposażeniem, a także wyroby ceramiczne (zwane dalej „trzema podgrupami produktów").

6 Okoliczności powstania sporu zostały przedstawione przez Sąd w pkt 1–19 zaskarżonego wyroku i można je streścić w przedstawiony poniżej sposób.

7 W spornej decyzji Komisja stwierdziła naruszenie art. 101 ust. 1 TFUE oraz art. 53 Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym z dnia 2 maja 1992 r. (Dz.U. 1994, L 1, s. 3, zwanego dalej „porozumieniem EOG") w sektorze instalacji sanitarnych do łazienek. Do tego naruszenia, w którym uczestniczyło 17 przedsiębiorstw, doszło w różnych okresach pomiędzy dniem 16 października 1992 r. a dniem 9 listopada 2004 r. i miało ono postać składających się na jedną całość antykonkurencyjnych porozumień i uzgodnionych praktyk na terenie Belgii, Niemiec, Francji, Włoch, Niderlandów i Austrii.

8 Dokładnie rzecz ujmując, w spornej decyzji Komisja wskazała, że stwierdzone naruszenie polegało, po pierwsze, na koordynowaniu przez tych wytwórców instalacji sanitarnych do łazienek corocznych podwyżek cen oraz innych elementów taryfowych, do którego to koordynowania dochodziło podczas spotkań odbywających się regularnie w ramach krajowych organizacji zawodowych, po drugie, na ustalaniu i koordynowaniu cen przy okazji zaistnienia szczególnych okoliczności takich jak wzrost cen surowców, wprowadzenie euro czy opłat drogowych, i po trzecie, na ujawnianiu i wymianie mających szczególne znaczenie informacji handlowych. Ponadto Komisja stwierdziła, że ustalanie cen w sektorze instalacji sanitarnych do łazienek odbywało się w cyklu rocznym. W tych ramach producenci ustalali cenniki, które zazwyczaj obowiązywały przez rok i stanowiły podstawę stosunków handlowych z hurtownikami.

9 Villeroy & Boch Austria oraz pozostałe skarżące w pierwszej instancji: Villeroy & Boch AG (zwana dalej „Villeroy & Boch"), Villeroy & Boch SAS (zwana dalej „Villeroy & Boch Francja") i Villeroy & Boch Belgium SA (zwana dalej „Villeroy & Boch Belgia") prowadzą działalność w sektorze wyposażenia sanitarnego do łazienek. Villeroy & Boch posiada całość kapitału spółek Villeroy & Boch Austria, Villeroy & Boch Francja, Villeroy & Boch Belgia, Ucosan BV oraz ich spółek zależnych, a także Villeroy & Boch SARL.

10 W dniu 15 lipca 2004 r. Masco Corp. i jej spółki zależne, między innymi Hansgrohe AG, będąca producentem armatury sanitarnej, i Hüppe GmbH, będąca producentem kabin prysznicowych, powiadomiły Komisję o istnieniu kartelu w sektorze instalacji sanitarnych do łazienek i wniosły o zastosowanie wobec nich zwolnienia z grzywien na podstawie wydanego przez tę instytucję obwieszczenia w sprawie zwolnienia z grzywien oraz zmniejszania grzywien w przypadkach karteli (Dz.U. 2002, C 45, s. 3, zwanego dalej „komunikatem z 2002 r. w sprawie współpracy") lub, tytułem ewentualnym, o obniżenie kwoty grzywien, jakie mogłyby zostać na nie nałożone. W dniu 2 marca 2005 r. Komisja skierowała na podstawie pkt 8 lit. a) oraz pkt 15 tego komunikatu do spółki Masco warunkową decyzję o zwolnieniu z grzywny.

11 W dniach 9 i 10 listopada 2004 r. Komisja przeprowadziła niezapowiedziane kontrole w lokalach szeregu przedsiębiorstw i krajowych organizacji zawodowych prowadzących działalność w sektorze instalacji sanitarnych do łazienek.

12 W dniach 15 i 19 listopada 2004 r., odpowiednio, Grohe Beteiligungs GmbH i jej spółki zależne oraz American Standard Inc. (zwana dalej „Ideal Standard") wniosły o zwolnienie z grzywien na podstawie komunikatu z 2002 r. w sprawie współpracy oraz, tytułem ewentualnym, o obniżenie ich kwoty.

13 Po tym, jak w okresie od dnia 15 listopada 2005 r. do dnia 16 maja 2006 r. Komisja skierowała do szeregu spółek i ich organizacji prowadzących działalność w sektorze instalacji sanitarnych do łazienek, w tym również do skarżących w pierwszej instancji, wnioski o udzielenie informacji, w dniu 26 marca 2007 r. instytucja ta wydała pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, które zostało podane do wiadomości tych podmiotów.

14 W dniach 17 i 19 stycznia 2006 r., odpowiednio, Roca SARL oraz Hansa Metallwerke AG wraz ze spółkami zależnymi również wniosły o zwolnienie z grzywien na podstawie komunikatu z 2002 r. w sprawie współpracy, a tytułem ewentualnym – o obniżenie ich kwoty. W dniu 20 stycznia 2006 r. spółka Aloys F. Dornbracht GmbH & Co. KG Armaturenfabrik przedstawiła podobny wniosek.

15 Po przesłuchaniu, które miało miejsce w dniach 12–14 listopada 2007 r., i w którym uczestniczyły skarżące w pierwszej instancji, po wysłaniu w dniu 9 lipca 2009 r. pisma wskazującego skarżącym pewne okoliczności faktyczne, na których Komisja zamierzała się oprzeć w ramach wydawania decyzji ostatecznej, a także – skierowanych następnie między innymi do tych skarżących wniosków o udzielenie dodatkowych informacji, Komisja przyjęła w dniu 23 czerwca 2010 r. sporną decyzję. W decyzji tej stwierdziła ona, że praktyki opisane w pkt 8 niniejszego wyroku stanowiły część składową całościowego planu mającego za cel ograniczenie konkurencji pomiędzy adresatami tej decyzji i miały cechy charakterystyczne jednolitego i ciągłego naruszenia, które obejmowało trzy podgrupy produktów i było stosowane na rynkach belgijskim, niemieckim, francuskim, włoskim, niderlandzkim i austriackim. W tym względzie w szczególności podkreśliła ona okoliczność, że praktyki te odpowiadały powtarzającemu się modelowi, który okazał się być taki sam we wszystkich sześciu objętych kartelem państwach członkowskich. Instytucja ta wskazała również na istnienie krajowych organizacji zawodowych, których działalność dotyczy wszystkich trzech podgrup produktów, nazwanych przez nią „organizacjami koordynującymi", krajowych organizacji zawodowych, których działalność dotyczy co najmniej dwóch z trzech podgrup produktów, nazwanych przez nią „organizacjami wieloproduktowymi", a także – wyspecjalizowanych organizacji zrzeszających członków, których działalność koncentrowała się na jednej z trzech podgrup produktów. Wreszcie stwierdziła ona występowanie centralnej grupy przedsiębiorstw uczestniczących w kartelu w różnych państwach członkowskich i w ramach podmiotów koordynujących i organizacji wieloproduktowych.

16 Zdaniem Komisji skarżące w pierwszej instancji uczestniczyły w rozpatrywanym naruszeniu jako członkowie następujących organizacji: IndustrieForum Sanitär, które zastąpiło począwszy od 2001 r. Freundeskreis der deutschen Sanitärindustrie, Arbeitskreis Baden und Duschen, który zastąpił począwszy od 2003 r. Arbeitskreis Duschabtrennungen i Fachverband Sanitär-Keramische Industrie w Niemczech, Arbeitskreis Sanitärindustrie (zwany dalej „ASI") w Austrii, Vitreous China-group w Belgii, Sanitair Fabrikanten Platform w Niderlandach i Association française des industries de céramique sanitaire we Francji. W odniesieniu do naruszenia popełnionego w Niderlandach Komisja w motywie 1179 spornej decyzji stwierdziła w istocie, że, ze względu na przedawnienie, nie można nałożyć grzywny na uczestniczące w tym naruszeniu przedsiębiorstwa.

17 W art. 1 spornej decyzji Komisja wymieniła przedsiębiorstwa, które ukarała za naruszenie art. 101 TFUE oraz, od dnia 1 stycznia 1994 r., art. 53 porozumienia EOG ze względu na ich uczestnictwo w kartelu w sektorze instalacji sanitarnych do łazienek w Belgii, w Niemczech, we Francji, we Włoszech, w Niderlandach i w Austrii w różnych okresach między dniem 16 października 1992 r. a dniem 9 listopada 2004 r. Jeśli chodzi o skarżące w pierwszej instancji, Komisja w art. 1 ust. 1 tej decyzji ukarała Villeroy & Boch za udział w tym jednolitym naruszeniu od dnia 28 września 1994 r. do dnia 9 listopada 2004 r., a jej spółki zależne Villeroy & Boch Austria, Villeroy & Boch Belgia i Villeroy & Boch Francja – w odniesieniu do okresów od dnia 12 października 1994 r. do co najmniej dnia 9 listopada 2004 r.

18 W art. 2 ust. 8 spornej decyzji Komisja nałożyła grzywny, po pierwsze, na spółkę Villeroy & Boch w wysokości 54 436 347 EUR, po drugie, solidarnie na spółki Villeroy & Boch i Villeroy & Boch Austria w wysokości 6 083 604 EUR, po trzecie, solidarnie na spółki Villeroy & Boch i Villeroy & Boch Belgia

w wysokości 2 942 608 EUR i, po czwarte, solidarnie na spółki Villeroy & Boch i Villeroy & Boch Francja w wysokości 8 068 441 EUR. Łączna kwota grzywien nałożonych na skarżące w pierwszej instancji wyniosła zatem 71 531 000 EUR.

19 W celu ustalenia kwot tych grzywien Komisja oparła się na wytycznych z 2006 r.

Postępowanie przed Sądem i zaskarżony wyrok

20 Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 8 września 2010 r. wnosząca odwołanie wniosła do Sądu w sprawie T-373/10 skargę o stwierdzenie nieważności spornej decyzji w dotyczącym jej zakresie, lub, tytułem żądania ewentualnego, obniżenie kwoty grzywny, która została na nią nałożona.

21 Na poparcie tych żądań podniosła ona przed Sądem, że Komisja niesłusznie zakwalifikowała stwierdzone naruszenie jako jednolite, złożone i ciągłe, i, tytułem ewentualnym, że postępując w ten sposób instytucja ta naruszyła obowiązek uzasadnienia, ponieważ nie określiła w sposób wystarczająco dokładny rozpatrywanych rynków. Ponadto zdaniem wnoszącej odwołanie Komisja błędnie uznała, że spółka ta uczestniczyła w kartelu na rynku austriackim. Wnosząca odwołanie powołuje się w tym względzie na brak dowodów na popełnienie naruszenia w Austrii. Wreszcie kwestionuje ona solidarny charakter nałożonej na nią grzywny i twierdzi, że przy jej obliczaniu został popełniony błąd w ocenie, że wysokość tej grzywny winna zostać obniżona ze względu na przewlekłość postępowania administracyjnego, a ponadto – że jest ona nieproporcjonalna.

22 Tytułem uzupełnienia wnosząca odwołanie podniosła żądanie obniżenia kwoty nałożonej grzywny.

23 Zaskarżonym wyrokiem Sąd oddalił skargę w całości.

Żądania stron

24 Wnosząca odwołanie wnosi do Trybunału o:

— uchylenie zaskarżonego wyroku w całości ze względu na to, że Sąd oddalił w nim jej skargę;

— tytułem ewentualnym – częściowe uchylenie zaskarżonego wyroku;

— tytułem w dalszej kolejności ewentualnym – obniżenie wysokości nałożonej na nią grzywny;

— tytułem w jeszcze dalszej kolejności ewentualnym – uchylenie zaskarżonego wyroku i skierowanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd; oraz

— obciążenie Komisji kosztami postępowania.

25 Komisja wnosi do Trybunału o:

— częściowe odrzucenie odwołania jako niedopuszczalnego i częściowe oddalenie go jako oczywiście bezzasadnego oraz

— obciążenie wnoszącej odwołanie kosztami związanymi z postępowaniem.

W przedmiocie odwołania

26 Na poparcie odwołania wnosząca odwołanie przedstawia cztery zarzuty. Pierwszy z nich został oparty na naruszenia prawa, jakiego miał dopuścić się Sąd, dokonując oceny naruszeń, jakie miały zostać popełnione w Austrii. Zarzut drugi dotyczy naruszenia prawa, jakiego miał dopuścić się Sąd, stwierdziwszy popełnienie złożonego i ciągłego naruszenia. Trzeci z zarzutów dotyczy tego, że Sąd nie wykonał przysługującego mu nieograniczonego prawa orzekania, by skontrolować nałożoną grzywnę. Zarzut czwarty dotyczy naruszenia zasady proporcjonalności.

W przedmiocie zarzutu pierwszego, opartego na błędnej ocenie naruszeń, jakie miały zostać popełnione w Austrii

Argumentacja stron

27 W pierwszym zarzucie odwołania wnosząca je podnosi, że poczynione przez Sąd twierdzenia są błędne pod względem prawnym, jeśli chodzi o naruszenia, jakie miały zostać popełnione w Austrii w okresie od dnia 12 października 1994 r. do dnia 9 listopada 2004 r. i dlatego należy je zaskarżyć.

28 W odniesieniu w szczególności do 1994 r. Sąd w pkt 175 i 176 zaskarżonego wyroku dokonał rozszerzającej wykładni twierdzeń Komisji, zmieniając, z naruszeniem art. 296 akapit drugi TFUE, uzasadnienie spornej decyzji. Wbrew bowiem temu, co rozstrzygnął Sąd, Komisja w motywach 299–301 tej decyzji nie stwierdziła, że spotkania ASI, które miały miejsce w trakcie 1994 r., dotyczyły nie tylko kabin prysznicowych i armatury sanitarnej, lecz również – łazienkowych artykułów ceramicznych.

29 W odniesieniu do okresu 1995–1997 Sąd w pkt 185, 190 i 196 zaskarżonego wyroku zauważył, że wnosząca odwołanie uczestniczyła w niedozwolonych dyskusjach prowadzonych na spotkaniach, które miały miejsce w dniach 16 listopada 1995 r., 23 kwietnia 1996 r. i 15 października 1997 r.

30 Niemniej jednak w odniesieniu do spotkania, które miało miejsce w dniu 16 listopada 1995 r., wnosząca odwołanie twierdzi w istocie, że wyciągając ten wniosek, Sąd dopuścił się naruszenia prawa między innymi z tego powodu, że nie ustosunkował się do całokształtu jej argumentacji. Sąd, czyniąc zawarte w pkt 189 i nast. zaskarżonego wyroku uwagi dotyczące spotkania w dniu 23 kwietnia 1996 r., zgodnie z którymi nie ma specjalnego znaczenia to, czy rozpatrywana dyskusja została zorganizowana na wniosek hurtowników, również dopuścił się naruszenia prawa, skoro istnieje alternatywne, całkowicie legalne wytłumaczenie zarzucanych praktyk, zgodnie z którym hurtownicy w dziedzinie artykułów łazienkowych wyraźnie domagali się ogłoszenia do określonej daty rocznych cenników, co umożliwiało im opublikowanie katalogów. Jeśli chodzi o spotkanie, które miało miejsce w dniu 15 października 1997 r., Sąd ponadto w pkt 194 zaskarżonego wyroku przekroczył zakres sprawowanej na podstawie art. 263 TFUE kontroli zgodności z prawem, opierając się uzasadnieniu, które nie zostało zawarte w sporządzonym przez Komisję piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów.

31 Dotyczące 1998 r. uwagi Sądu zawarte w pkt 197 i nast. zaskarżonego wyroku i dotyczące zarzucanego uczestnictwa wnoszącej odwołanie w naruszeniu prawa antymonopolowego są również obarczone naruszeniem prawa ze względu na to, że są ze sobą sprzeczne. W pkt 197–202 tego wyroku Sąd zauważył bowiem, że Komisja nie udowodniła uczestnictwa wnoszącej odwołanie w niezgodnych z prawem konkurencji dyskusjach prowadzonych w 1998 r. W szczególności zeznania Masco nie pozwoliły na udowodnienie tego uczestnictwa. Nielogiczne jest to, że Sąd oparł się następnie w pkt 203 tego samego wyroku na tych samych zeznaniach Masco, aby udowodnić, że wnosząca odwołanie nie zdystansowała się w 1998 r. od tych bezprawnych praktyk. Ponadto ani to zeznanie, ani inne wskazane w tym pkt 203 dowody poszlakowe nie pozwalają na dowiedzenie braku zdystansowania się przez wnoszącą odwołanie. Sąd uchybił więc również ustalonym w orzecznictwie zasadom prawnym, zgodnie z którymi zbiór poszlak nie może wystarczyć do ustalenia tego, że dane spotkanie

miało sprzeczny z prawem konkurencji charakter, jeżeli nie zostanie wykazane, że spotkania te odbywały się regularnie i dotyczyły antykonkurencyjnych treści, a ponadto nie zostanie to poparte złożonym przez przedsiębiorstwo oświadczeniem o znacznej mocy dowodowej. Żaden z tych dwóch warunków nie został zaś spełniony w niniejszym przypadku.

32 Następnie Sąd dopuścił się naruszenia prawa, wyciągając dotyczące 1999 r. i zawarte w pkt 208 zaskarżonego wyroku wnioski, zgodnie z którymi przedstawiony przez Komisję dowód, czyli sporządzony odręcznie przez przedstawiciela spółki Ideal Standard protokół ze spotkania ASI, które miało miejsce w dniu 6 września 1999 r., w wystarczający pod względem prawnym sposób świadczy o uczestnictwie wnoszącej odwołanie w bezprawnych dyskusjach. Zeznanie przedstawiciela przedsiębiorstwa, które zwróciło się o obniżenie grzywny na podstawie komunikatu z 2002 r. w sprawie współpracy, nie może bowiem stanowić wystarczającego dowodu na istnienie naruszenia w sytuacji, gdy szereg innych oskarżonych o popełnienie tego naruszenia przedsiębiorstw kwestionuje jego prawdziwość.

33 Jeśli chodzi o 2000 r., Sąd, opierając się na sprawozdaniu ze spotkania ASI, które miało miejsce w dniach 12 i 13 października 2000 r., uznał w pkt 214 zaskarżonego wyroku, że, pomimo braku bezpośrednich dowodów na uczestnictwo wnoszącej odwołanie w antykonkurencyjnych działaniach w tym roku „należy podnieść, iż antykonkurencyjne skutki niedozwolonych dyskusji prowadzonych w trakcie 1999 r. były odczuwalne w 2000 r.”. To sprawozdanie zaś, które zostało ostatecznie błędnie zinterpretowane przez Sąd, nie stanowi wystarczającego w tym względzie dowodu.

34 Jeśli chodzi o 2001 r., Sąd w pkt 214–218 zaskarżonego wyroku przyjął uczestnictwo wnoszącej odwołanie w bezprawnych dyskusjach tylko na tej podstawie, że skutki rzekomo prowadzonych w 2000 r. bezprawnych dyskusji były nadal odczuwalne. Uzasadniając swe stanowisko, Sąd ograniczył się do odesłania do motywów 652–658 spornej decyzji, nie wyjaśniając przy tym, dlaczego uważa ich treść za przekonującą.

35 Jeśli chodzi o lata 2002 i 2003, Sąd nie uwzględnił twierdzeń wnoszącej odwołanie.

36 Wreszcie, jeśli chodzi o 2004 r., uwagi przedstawione w pkt 228 zaskarżonego wyroku są wewnętrznie sprzeczne i, czyniąc je, Sąd miał dopuścić się naruszenia prawa. Zdaniem wnoszącej odwołanie Sąd miał bowiem uznać w tym punkcie, że wnosząca odwołanie, która nie uczestniczyła w spotkaniu ASI w dniu 22 stycznia 2004 r., dzięki sprawozdaniu z tego spotkania była poinformowana o decyzjach podjętych na tym spotkaniu przez jej konkurentów, podczas gdy w pkt 212 tego wyroku uznał on, że okoliczność polegająca na tym, iż protokoły ze spotkań ASI powinny były co do zasady zostać wysłane do wszystkich członków tej organizacji, nie pozwala sama w sobie na ustalenie, że wnosząca odwołanie rzeczywiście się z nimi zapoznała.

37 Komisja wnosi o oddalenie zarzutu pierwszego.

Ocena Trybunału

38 Podnosząc pierwszy zarzut odwołania wnosząca je wskazuje na szereg błędów, jakich miał dopuścić się Sąd w swych stwierdzeniach odnoszących się do naruszeń rzekomo popełnionych w Austrii od dnia 12 października 1994 r. do dnia 9 listopada 2004 r.

39 W zakresie dotyczącym, po pierwsze, podnoszonych przez wnoszącą odwołanie argumentów dotyczących 1994 r. należy stwierdzić, że w niniejszym przypadku ogranicza się ona do powtórzenia argumentacji przedstawionej w postępowaniu w pierwszej instancji. To samo dotyczy argumentów odnoszących się do spotkania, które miało miejsce w dniu 23 kwietnia 1996 r.

40 Należy zaś przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem odwołanie musi dokładnie wskazywać zakwestionowane części wyroku, którego dotyczy żądanie uchylenia, oraz zawierać argumenty prawne, które szczegółowo uzasadniają to żądanie. Odwołanie, które nie przedstawia nawet argumentów mających na celu określenie naruszenia prawa, jakim miałby być dotknięty zaskarżony wyrok, i ogranicza się do powtórzenia zarzutów oraz argumentów już przedstawionych przed Sądem, nie spełnia powyższego wymogu. Odwołanie takie jest w rzeczywistości wnioskiem o ponowne rozpoznanie skargi złożonej do Sądu, co nie należy do właściwości Trybunału (zob. w szczególności wyroki: z dnia 30 czerwca 2005 r., Eurocermex/OHIM, C-286/04 P, EU:C:2005:422, pkt 49, 50; a także z dnia 12 września 2006 r., Reynolds Tobacco i in./Komisja, C-131/03 P, EU:C:2006:541, pkt 49, 50).

41 Podnoszone przez wnoszącą odwołanie argumenty dotyczące roku 1994 i spotkania, które miało miejsce w dniu 23 kwietnia 1996 r., należy więc odrzucić jako niedopuszczalne.

42 Po drugie, jeśli chodzi o podnoszone przez wnoszącą odwołanie argumenty dotyczące spotkań, które miały miejsce w dniach 16 listopada 1995 r. i 15 października 1997 r., opartych w istocie na braku uzasadnienia zaskarżonego wyroku, należy przypomnieć, że zgodnie z dobrze utrwalonym orzecznictwem obowiązek uzasadnienia nie oznacza, że Sąd musi przedstawić takie wyjaśnienie, które podejmowałoby w sposób wyczerpujący, punkt po punkcie, argumentację przedstawioną przez strony sporu. Uzasadnienie może zatem być dorozumiane, pod warunkiem że umożliwia ono zainteresowanym poznanie powodów, dla których Sąd nie uwzględnił ich argumentów, a Trybunałowi dostarcza elementów wystarczających do dokonania kontroli sądowej (zob. w szczególności wyroki: z dnia 2 kwietnia 2009 r., Bouygues i Bouygues Télécom/Komisja, C-431/07 P, EU:C:2009:223, pkt 42; a także z dnia 22 maja 2014 r., Armando Álvarez/Komisja, C-36/12 P, EU:C:2014:349, pkt 31).

43 W niniejszym przypadku zaś Sąd w pkt 180–185 i 192–196 zaskarżonego wyroku przeanalizował i oddalił podniesione argumenty dotyczące naruszeń dokonanych w Austrii w zakresie dotyczącym tych poszczególnych spotkań. W odniesieniu do każdego z nich Sąd powołał się, celem oddalenia argumentacji wnoszącej odwołanie jako bezzasadnej, na odpowiednie dowody i na sporną decyzję. W ten sposób Sąd uzasadnił zaskarżony wyrok.

44 Podnoszone przez wnoszącą odwołanie argumenty, o których mowa w pkt 42 niniejszego wyroku, należy więc oddalić.

45 Jeśli chodzi o spotkanie, które miało miejsce w dniu 15 października 1997 r., należy ponadto oddalić podnoszony przez wnoszącą odwołanie argument, zgodnie z którym Sąd oparł się na uzasadnieniu, które nie zostało powołane przez Komisję w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów. Należy bowiem stwierdzić, że Sąd w pkt 194 zaskarżonego wyroku oparł się na argumentach przedstawionych w pkt 295 i 307 spornej decyzji. Wnosząca odwołanie nie powołała się zaś przed Sądem na to, że sporna decyzja i pismo w sprawie przedstawienia zarzutów miałyby być niezgodne w tej kwestii. W związku z tym nie może ona, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem (zob. w szczególności wyrok z dnia 22 października 2015 r., AC-Treuhand/Komisja, C-194/14 P, EU:C:2015:717, pkt 54) podnosić takiego argumentu na etapie postępowania odwoławczego przed Trybunałem.

46 W odniesieniu do, po trzecie, spotkań, które miały miejsce w dniach 30 kwietnia i 18 czerwca 1998 r., należy podnieść, że Sąd w pkt 199 zaskarżonego wyroku stwierdził, iż nie można ustalić na podstawie któregokolwiek z przedstawionych przez Komisję dowodów, że wnosząca odwołanie uczestniczyła w naruszeniu. Niemniej jednak w pkt 203 tego wyroku Sąd wyraźnie uznał, że w braku publicznego zdystansowania się przez wnoszącą odwołanie oraz ze względu na fakt, że antykonkurencyjne skutki porozumienia osiągniętego na spotkaniu w dniu 15 października 1997 r. były odczuwalne w ciągu następnego roku, Komisja mogła uznać, że wnosząca odwołanie nie zaprzestała uczestniczenia w naruszeniu w trakcie 1998 r. Postąpiwszy w ten sposób, Sąd nie tylko uczynił zadość obowiązkowi uzasadnienia, umożliwiając w ten sposób stronom zakwestionowanie jego rozumowania, a Trybunałowi – przeprowadzenie jego kontroli w ramach postępowania odwoławczego, lecz również nie dopuścił się żadnego naruszenia prawa odnośnie do postępowania dowodowego.

47 W tym ostatnim względzie należy bowiem podkreślić, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału w większości przypadków istnienie praktyki lub porozumienia antykonkurencyjnego należy wywieść z szeregu zbiegów okoliczności czy też poszlak, które – rozpatrywane łącznie – w braku innego spójnego wyjaśnienia mogą stanowić dowód naruszenia reguł konkurencji. Co się tyczy zaś w szczególności naruszenia obejmującego okres kilku lat, fakt braku przedstawienia bezpośredniego dowodu na udział spółki w tym porozumieniu w pewnym konkretnym okresie nie stoi na przeszkodzie stwierdzeniu tego naruszenia także w tym okresie, gdy takie stwierdzenie opiera się na obiektywnych i zgodnych poszlakach, przy czym można uwzględnić brak publicznego zdystansowania się ze strony tej spółki (zob. podobnie wyrok z dnia 17 września 2015 r., Total Marketing Services/Komisja, C-634/13 P, EU:C:2015:614, pkt 26–28 i przytoczone tam orzecznictwo).

48 Sąd nie zaprzeczył też sam sobie ani nie uchybił ciążącemu na nim obowiązkowi uzasadnienia, uznając, że – pomimo iż oświadczenie złożone przez Masco nie pozwala samo w sobie na udowodnienie uczestnictwa wnoszącej odwołanie w wymianie informacji w trakcie 1998 r. – to jednak można było je zgodnie z prawem uwzględnić, obok innych dowodów, jako składową zbioru zgodnych poszlak opisanych w pkt 203 zaskarżonego wyroku celem wykazania, iż wnosząca odwołanie nie przerwała w 1998 r. swego uczestnictwa w niedozwolonych praktykach.

49 Wreszcie podnoszone przez wnoszącą odwołanie argumenty należy odrzucić jako niedopuszczalne ze względu na to, że za ich pomocą kwestionuje ona dokonaną przez Sąd ocenę okoliczności faktycznych i materiału dowodowego. Zgodnie bowiem z utrwalonym orzecznictwem Trybunału dokonana przez Sąd ocena okoliczności faktycznych nie może co do zasady zostać poddana kontroli Trybunału w ramach postępowania odwoławczego. Jak wynika z art. 256 TFUE oraz z art. 58 akapit pierwszy statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej odwołanie ogranicza się do kwestii prawnych. Wyłącznie Sąd jest w związku z tym właściwy w zakresie ustalenia i dokonania oceny okoliczności faktycznych oraz w zakresie oceny dowodów, z wyjątkiem przypadków przeinaczenia tych okoliczności faktycznych i tych dowodów (zob. podobnie wyrok z dnia 2 października 2003 r., Salzgitter/Komisja, C-182/99 P, EU:C:2003:526, pkt 43 i przytoczone tam orzecznictwo).

50 Po czwarte, w odniesieniu do spotkań, które miały miejsce w 1999 r., należy stwierdzić, że z pkt 206 zaskarżonego wyroku wynika, iż Komisja nie oparła się tylko na złożonym przez spółkę Ideal Standard wniosku o złagodzenie sankcji, tylko na protokole ze spotkania, które miało miejsce w dniu 6 września 1999 r., sporządzonym odręcznie przez przedstawiciela spółki Ideal Standard w tym samym dniu. Wbrew temu, co twierdzi wnosząca odwołanie, taki dowód, który nie jest równoczesny ze złożeniem przez tę spółkę wniosku o złagodzenie sankcji na podstawie komunikatu z 2002 r. w sprawie współpracy, tylko pochodzi z okresu popełnienia naruszenia, jak wskazał Sąd w pkt 207 zaskarżonego wyroku, nie wymaga poparcia go innymi zgodnymi dowodami. Argument ten należy zatem oddalić jako bezzasadny.

51 Po piąte, w odniesieniu do spotkania ASI, które miało miejsce w dniach 12 i 13 października 2000 r., należy stwierdzić, że podnoszone przez wnoszącą odwołanie argumenty opierają się na błędnym zrozumieniu pkt 214 zaskarżonego wyroku. Wbrew bowiem temu, co twierdzi wnosząca odwołanie, Sąd nie oparł się na protokole z tego spotkania, aby stwierdzić, że skutki bezprawnych dyskusji, które były prowadzone w trakcie 1999 r., były odczuwalne w 2000 r. Ponadto za pomocą tych argumentów wnosząca odwołanie zmierza w istocie do zakwestionowania dokonanej przez Sąd oceny materiału dowodowego, przy czym nie dowodzi ona jego przeinaczenia. Argumenty te są zatem, z punktu widzenia orzecznictwa przedstawionego w pkt 49 niniejszego wyroku, niedopuszczalne.

52 Po szóste, w odniesieniu do 2001 r., podnoszony przez wnoszącą odwołanie argument opiera się też na błędnym zrozumieniu zaskarżonego wyroku i należy go zatem oddalić. Z pkt 215–218 tego wyroku wynika bowiem jasno, że Sąd nie przyjął uczestnictwa wnoszącej odwołanie w bezprawnych spotkaniach, które miały miejsce w trakcie 2001 r. ze względu na to, iż skutki spotkań z 2000 r. były nadal odczuwalne w kolejnym roku. W pkt 215–217 tego wyroku Sąd oparł się na fakcie uczestnictwa tej spółki w szeregu spotkań, które miały miejsce w trakcie 2001 r. i w trakcie których ich uczestnicy

porozumieli się co do daty wysłania cenników hurtownikom oraz daty podwyżki cen, a także – co do spójności treści tych spotkań z innymi spotkaniami mającymi miejsce w latach 2000 i 2001, w których spółka ta nie uczestniczyła, lecz w trakcie których członkowie ASI powoływali się na określone liczbowo podwyżki cen począwszy od dnia 1 stycznia 2002 r.

53 W odniesieniu do, po siódme, podnoszonych przez wnoszącą odwołanie argumentów opartych na niewystarczającym charakterze uzasadnienia zaskarżonego wyroku ze względu na to, że Sąd nie wziął pod uwagę jej twierdzeń odnoszących się do lat 2002 i 2003, wystarczy stwierdzić, że w pkt 219–226 zaskarżonego wyroku Sąd, zanim oddalił podnoszoną przez wnoszącą odwołanie argumentację jako bezzasadną, powołał się na odpowiednie dowody i motywy spornej decyzji dotyczące poszczególnych spotkań. Uwzględniając orzecznictwo przedstawione w pkt 42 tego wyroku, nie miał on obowiązku ustosunkowania się do całokształtu podniesionych przez wnoszącą odwołanie twierdzeń. Niniejsze argumenty wnoszącej odwołanie należy więc oddalić.

54 Wreszcie, w odniesieniu do jej argumentów dotyczących spotkania, które miało miejsce w dniu 22 stycznia 2004 r., należy stwierdzić, że wnosząca odwołanie usiłuje zakwestionować dokonaną przez Sąd ocenę materiału dowodowego, nie powołując się jednak na jego przeinaczenie. Argumenty te są więc, z punktu widzenia orzecznictwa przedstawionego w pkt 49 niniejszego wyroku, niedopuszczalne.

55 Z powyższego wynika, że zarzut pierwszy należy w części odrzucić jako niedopuszczalny, a w części – oddalić jako bezzasadny.

W przedmiocie zarzutu drugiego, dotyczącego istnienia jednolitego i ciągłego naruszenia

Argumentacja stron

56 Podnosząc drugi zarzut odwołania, wnosząca je podnosi w pierwszej kolejności, że pojęcie jednolitego, złożonego i ciągłego naruszenia jest jako takie niezgodne z art. 101 TFUE oraz art. 53 porozumienia EOG, a zatem – nie powinno być ono stosowane. Jej zdaniem to pojęcie nie znajduje jakiejkolwiek podstawy w prawie Unii. Wnosząca odwołanie twierdzi ponadto, że zaskarżony wyrok jest niewystarczająco uzasadniony ze względu na to, iż Sąd nie ustosunkował się w nim do podnoszonych przez nią w tym względzie argumentów.

57 W drugiej kolejności wnosząca odwołanie podnosi tytułem ewentualnym, że warunki konieczne do tego, aby można było uznać, iż chodzi o jednolite naruszenie, nie zostały w niniejszym przypadku spełnione ze względu na to, że Komisja nie określiła rynku właściwego ani też nie ustaliła zachodzenia stosunku komplementarności pomiędzy różnego rodzaju zarzucanymi działaniami.

58 W trzeciej kolejności wnosząca odwołanie jest zdania, że w każdym razie, ze względu na stwierdzenie przez Sąd częściowej nieważności spornej decyzji w zakresie dotyczącym niektórych państw członkowskich w wyrokach z dnia 16 września 2013 r.: Wabco Europe i in./Komisja (T-380/10, EU:T:2013:449), Keramag Keramische Werke i in./Komisja (T-379/10 i T-381/10, niepublikowanym, EU:T:2013:457), a także Duravit i in./Komisja (T-364/10, niepublikowanym, EU:T:2013:477), oraz ze względu na to, że pewne przedsiębiorstwa mogły nie wiedzieć o całokształcie naruszenia, nie można uznać, że mamy do czynienia z określonym w tej decyzji naruszeniem na globalną skalę.

59 Zdaniem Komisji drugi zarzut odwołania nie zasługuje na uwzględnienie.

Ocena Trybunału

60 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem naruszenie art. 101 ust. 1 TFUE może wynikać nie tylko z pojedynczego działania, ale również z szeregu działań, a nawet z zachowania o charakterze ciągłym, nawet jeżeli jeden lub większa liczba elementów tego szeregu działań lub tego zachowania ciągłego mogłyby stanowić same w sobie i odrębnie naruszenie tego przepisu. W przypadku gdy poszczególne działania z uwagi na identyczny cel polegający na zakłóceniu konkurencji na rynku wewnętrznym wpisują się w „całościowy plan", Komisja jest uprawniona przypisać odpowiedzialność za te działania na podstawie udziału w naruszeniu postrzeganym jako całość (zob. podobnie wyrok z dnia 24 czerwca 2015 r., Fresh Del Monte Produce/Komisja i Komisja/Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P i C-294/13 P, EU:C:2015:416, pkt 156 i przytoczone tam orzecznictwo).

61 Przedsiębiorstwo uczestniczące w takim jednolitym i złożonym naruszeniu w drodze swoich własnych zachowań, które były objęte pojęciami porozumienia lub praktyki uzgodnionej mającej cel antykonkurencyjny w rozumieniu art. 101 ust. 1 TFUE i które miały przyczynić się do realizacji naruszenia w jego całości, może być tym samym również odpowiedzialne za zachowania innych przedsiębiorstw w ramach tego samego naruszenia przez cały okres jego udziału w tym naruszeniu. Ma to miejsce, jeżeli zostanie wykazane, że przedsiębiorstwo to zamierzało własnym zachowaniem przyczynić się do realizacji wspólnych celów wyznaczonych przez wszystkich uczestników tego porozumienia i że znało działania planowane lub wdrażane przez inne przedsiębiorstwa dla realizacji tych samych celów lub że w sposób rozsądny mogło je przewidzieć oraz że było gotowe ponieść związane z tym ryzyko (zob. podobnie wyrok z dnia 24 czerwca 2015 r., Fresh Del Monte Produce/Komisja i Komisja/Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P i C-294/13 P, EU:C:2015:416, pkt 157 i przytoczone tam orzecznictwo).

62 Może więc wystąpić sytuacja, w której przedsiębiorstwo uczestniczyło bezpośrednio we wszystkich zachowaniach antykonkurencyjnych stanowiących jednolite i ciągłe naruszenie, kiedy to Komisja jest uprawniona do przypisania mu odpowiedzialności za wszystkie te zachowania, a tym samym – za to naruszenie w całości. Przedsiębiorstwo mogło również uczestniczyć bezpośrednio jedynie w części zachowań antykonkurencyjnych stanowiących naruszenie jednolite i ciągłe, lecz mieć wiedzę o wszystkich pozostałych zachowaniach stanowiących naruszenie planowanych lub wdrażanych przez innych uczestników kartelu dla realizacji tych samych celów, lub mogło w sposób rozsądny je przewidzieć i było gotowe ponieść związane z tym ryzyko. W takiej sytuacji Komisja jest również uprawniona do przypisania temu przedsiębiorstwu odpowiedzialności za wszystkie zachowania antykonkurencyjne stanowiące takie naruszenie i w konsekwencji – za to naruszenie w całości (zob. wyrok z dnia 24 czerwca 2015 r., Fresh Del Monte Produce/Komisja i Komisja/Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P i C-294/13 P, EU:C:2015:416, pkt 158 i przytoczone tam orzecznictwo).

63 Ponadto, aby zakwalifikować różne działania jako jednolite i ciągłe naruszenie, nie ma potrzeby sprawdzania, czy istnieje między nimi związek komplementarności w tym znaczeniu, że każde z nich miało być odpowiedzią na jedną lub kilka konsekwencji normalnego działania konkurencji, a wzajemnie oddziałując, każde z nich przyczyniało się do realizacji całości skutków antykonkurencyjnych zamierzonych przez ich sprawców w ramach całościowego planu mającego jednolity cel. Natomiast przesłanka związana z pojęciem jednolitego celu skutkuje tym, że należy sprawdzić, czy nie istnieją elementy charakteryzujące poszczególne zachowania składające się na naruszenie, które mogłyby świadczyć o tym, iż zachowania fizycznie wdrożone przez inne przedsiębiorstwa nie mają tego samego antykonkurencyjnego celu czy skutku i nie wpisują się zatem w „całościowy plan" polegający na zakłóceniu konkurencji na rynku wewnętrznym (zob. podobnie wyrok z dnia 19 grudnia 2013 r., Siemens i in./Komisja, C-239/11 P, C-489/11 P i C-498/11 P, niepublikowany, EU:C:2013:866, pkt 247, 248).

64 Ponadto z orzecznictwa Trybunału nie można wywnioskować, że art. 101 ust. 1 TFUE dotyczy wyłącznie albo przedsiębiorstw działających na rynku objętym ograniczeniami konkurencji bądź na rynkach znajdujących się na wyższym lub niższym szczeblu lub sąsiadujących z owym rynkiem, albo

przedsiębiorstw, które ograniczają swą autonomię zachowywania się na danym rynku w drodze porozumienia lub uzgodnionej praktyki. Z utrwalonego orzecznictwa Trybunału wynika bowiem, że tekst art. 101 ust. 1 TFUE odnosi się w sposób ogólny do wszystkich porozumień i uzgodnionych praktyk, które w stosunkach horyzontalnych lub wertykalnych zakłócają konkurencję na rynku wewnętrznym, niezależnie od rynku, na którym prowadzą działalność strony, jak też od okoliczności, że jedynie zachowanie handlowe jednego spośród tych przedsiębiorstw jest objęte treścią uzgodnień, o których mowa (zob. podobnie wyrok z dnia 22 października 2015 r., AC-Treuhand/Komisja, C-194/14 P, EU:C:2015:717, pkt 34, 35 i przytoczone tam orzecznictwo).

65 Uwzględniając przytoczone orzecznictwo, należy w pierwszej kolejności oddalić ponoszone przez wnoszącą odwołanie argumenty, zgodnie z którymi prawne pojęcie jednolitego, złożonego i ciągłego naruszenia jest niezgodne z art. 101 TFUE oraz art. 53 porozumienia EOG.

66 W drugiej kolejności należy stwierdzić, że, wbrew temu, co twierdzi wnosząca odwołanie, Sąd, przywołując to orzecznictwo w pkt 32–34, 41, 42 i 46–48 zaskarżonego wyroku, uzasadnił go w wystarczający pod względem prawnym sposób.

67 W trzeciej kolejności, jeśli chodzi o podniesiony przez wnoszącą odwołanie argument, zgodnie z którym warunki konieczne do tego, aby można było uznać, iż chodzi o jednolite naruszenie, nie zostały w niniejszym przypadku spełnione ze względu na to, że Komisja nie określiła rynku właściwego, należy stwierdzić, jak słusznie podniósł to Sąd w pkt 54 zaskarżonego wyroku i jak przyznaje to wnosząca odwołanie, że okoliczność polegająca na tym, iż objęte naruszeniem rynki produktowe i geograficzne są od siebie odrębne, nie stoi w każdym razie na przeszkodzie stwierdzeniu istnienia jednolitego naruszenia. Tak więc ów argument jest w każdym razie nieskuteczny.

68 W czwartej kolejności Sąd nie dopuścił się naruszenia prawa, uznając w pkt 63–71 zaskarżonego wyroku, że Komisja mogła w niniejszym przypadku wyciągnąć wniosek o istnieniu jednolitego naruszenia w oparciu o jednolity cel. Na podstawie bowiem ustaleń faktycznych poczynionych przez Sąd w pkt 66, 69 i 71 zaskarżonego wyroku ustalił on w wystarczający pod względem prawnym sposób, że różnego rodzaju zarzucane działania zmierzały do tego samego celu polegającego w przypadku wszystkich wytwórców łazienkowych instalacji sanitarnych na koordynowaniu ich zachowania w stosunku do hurtowników. W tym względzie należy podkreślić, że, wbrew temu, co twierdzi wnosząca odwołanie, pojęcie wspólnego celu, jak wynika to z tych pkt 66, 69 i 71, zostało określone nie poprzez mające ogólny charakter odniesienie do istnienia zakłócenia konkurencji na rynkach dotkniętych naruszeniem, lecz przez odwołanie do różnego rodzaju elementów obiektywnych, takich jak centralna rola odgrywana przez hurtowników w ramach systemu dystrybucji, cechy charakterystyczne tego systemu, istnienie organizacji koordynujących i wieloproduktowych, podobieństwo pomiędzy wdrażaniem porozumień mających znamiona zmowy oraz nakładanie się na siebie materialnych, geograficznych i czasowych zakresów zastosowania rozpatrywanych praktyk.

69 W tych okolicznościach, bez konieczności ustalania, czy istnieje związek komplementarności pomiędzy zarzucanymi praktykami, ze względu na to, że można przypisać jednolite i ciągłe naruszenie niekonkurującym przedsiębiorstwom niewymagającym systematycznej definicji rynków właściwych oraz ze względu na to, że można uznać wnoszącą odwołanie, po pierwsze, za odpowiedzialną za swe bezpośrednie uczestnictwo w zarzucanym naruszeniu, oraz, po drugie, za odpowiedzialną za pośrednie uczestnictwo w tym naruszeniu w zakresie, w jakim wiedziała ona o całokształcie mających znamiona naruszenia zachowań zamierzonych czy też wdrożonych przez innych uczestników rozpatrywanego kartelu w ramach realizacji tych samych celów czy też mogła je w sposób rozsądny przewidzieć i była gotowa ponieść to ryzyko, nie można zarzucać Sądowi, iż uznał, że Komisja nie dopuściła się żadnego błędu, wyciągnąwszy wniosek, iż w niniejszym przypadku dopuszczono się naruszenia o jednolitym i ciągłym charakterze.

70 Wreszcie, jeśli chodzi o argumentację dotyczącą stwierdzenia przez Sąd częściowej nieważności spornej decyzji w ramach innych, dotyczących tego samego kartelu, spraw, należy przypomnieć, że dokonanie oceny dowodów odnoszących się do różnych rynków krajowych należy do wyłącznej właściwości Sądu. W zakresie, w jakim ta argumentacja miała w zamiarze wnoszącej odwołanie na celu zakwestionowanie istnienia jednolitego, złożonego i ciągłego naruszenia, należy podkreślić, że okoliczność, iż Sąd stwierdził częściową nieważność spornej decyzji w zakresie dotyczącym zarzucanego uczestnictwa niektórych z będących jej adresatami przedsiębiorstw, odnośnie do pewnych rynków geograficznych i w określonych okresach, nie wystarcza do zakwestionowania poczynionego przez Sąd stwierdzenia dotyczącego istnienia całościowego planu obejmującego trzy podgrupy produktów, sześć państw członkowskich i identyczny cel polegający na zakłóceniu konkurencji. W odpowiednim przypadku takie częściowe stwierdzenie nieważności może doprowadzić jedynie do obniżenia grzywien nałożonych na poszczególne przedsiębiorstwa, jeśli przy obliczaniu wysokości nałożonych grzywien zostałyby uwzględnione dane rynki geograficzne.

71 W konsekwencji zarzut drugi należy w części oddalić jako bezzasadny, a w części – jako bezskuteczny.

W przedmiocie zarzutów trzeciego i czwartego, dotyczących nieograniczonego prawa orzekania i proporcjonalności grzywny

Argumentacja stron

72 W trzecim z zarzutów odwołania wnosząca je podnosi, że, ze względów związanych z pewnością prawa i celem zagwarantowania prawa do rzetelnego procesu sądowego, Sąd i Trybunał są w każdej wniesionej do nich sprawie dotyczącej ustalenia przez Komisję wysokości grzywny czy też kary pieniężnej zobowiązane do rzeczywistego wykonania nieograniczonego prawa orzekania przyznanego im przez prawodawcę Unii na mocy art. 31 rozporządzenia nr 1/2003, w szczególności ze względu na to, że żadna norma prawna nie przewiduje harmonizacji kar, a Komisja w latach 1998–2006 stosowała przy ustalaniu wysokości grzywien trzy różne metody obliczeniowe.

73 W zaskarżonym wyroku Sąd przeprowadził zaś, wbrew temu, czego żądała wnosząca odwołanie, kontrolę zgodności z prawem jedynie w odniesieniu do ustalenia wysokości grzywny.

74 Ponadto wnosząca odwołanie stoi na stanowisku, że w niniejszym przypadku Sąd powinien był obniżyć wysokość grzywny ze względu na wagę naruszenia – dotyczącego jedynie ograniczonej liczby przeważnie małych państw członkowskich. W tym względzie zdaniem wnoszącej odwołanie nie można zrozumieć powodu, dla którego kara nałożona przez Komisję za zarzucane działania w niniejszym przypadku była bardziej surowa niż ta nałożona odnośnie do tego samego rodzaju karteli obejmujących całość Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

75 Dodatkowo wnosząca odwołanie kwestionuje to, że nie uzyskała obniżenia kwoty grzywny ze względu na przewlekłość procedury administracyjnej, która trwała łącznie przez niemal sześć lat.

76 W czwartym z zarzutów odwołania wnosząca je podnosi, że Sąd w zaskarżonym wyroku naruszył zagwarantowaną w art. 49 ust. 3 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej zasadę proporcjonalności, z której wynika, że kara winna odzwierciedlać wagę naruszenia. W tym względzie wnosząca odwołanie stoi na stanowisku, że Sąd, aby ustalić tę wagę, jest zobowiązany wziąć pod uwagę skutki rynkowe danego naruszenia, a także – wielkość osiągniętych na rozpatrywanych rynkach obrotów, czego nie uczynił.

77 Sąd powinien był także upewnić się, że kwota grzywy przewidzianej w spornej decyzji jest proporcjonalna sama w sobie, co nie miało miejsca, gdyż grzywna w kwocie 6,08 mln EUR została nałożona w związku z objętymi naruszeniem obrotami wynoszącymi około 3,88 mln EUR.

78 Wnosząca odwołanie zwraca się więc do Trybunału o sprostowanie tych bezprawnych uchybień, jakich miał dopuścić się Sąd, i obniżenie kwoty nałożonej grzywny.

79 Komisja wnosi o oddalenie zarzutów trzeciego i czwartego.

Ocena Trybunału

80 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem sprawowana na podstawie art. 263 TFUE kontrola zgodności z prawem polega na tym, iż sąd Unii przeprowadza, zarówno pod względem prawnym, jak i faktycznym, ocenę danej decyzji pod kątem podniesionych przeciwko niej przez skarżącą argumentów, i jest on przy tym uprawniony do przeprowadzenia oceny dowodów, stwierdzenia nieważności spornej decyzji i do zmiany kwoty grzywien (zob. wyrok z dnia 10 lipca 2014 r., Telefónica i Telefónica de España/Komisja, C-295/12 P, EU:C:2014:2062, pkt 53 i przytoczone tam orzecznictwo).

81 Kontroli legalności dopełnia zgodnie z art. 261 TFUE nieograniczone prawo orzekania, które zostało przyznane sądom Unii, na podstawie art. 31 rozporządzenia nr 1/2003. Prawo to, poza zwykłą kontrolą zgodności sankcji z prawem, upoważnia sąd do zastąpienia oceny Komisji własną oceną i w konsekwencji uchylenia, zmniejszenia lub podwyższenia nałożonej na przedsiębiorstwo grzywny lub okresowej kary pieniężnej (zob. wyrok z dnia 8 grudnia 2011 r., Chalkor/Komisja, C-386/10 P, EU:C:2011:815, pkt 63 i przytoczone tam orzecznictwo).

82 Aby spełnić wymogi związane z przeprowadzaniem kontroli w ramach wykonywania nieograniczonego prawa orzekania w rozumieniu art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej w zakresie dotyczącym grzywny, sąd Unii jest przy wykonywaniu uprawnień określonych w art. 261 TFUE i 263 TFUE zobowiązany do przeanalizowania wszystkich zarzutów natury prawnej czy faktycznej, za pomocą których podnoszące je strony chcą wykazać, iż kwota grzywny nie jest dostosowana do wagi i okresu trwania naruszenia (zob. wyrok z dnia 18 grudnia 2014 r., Komisja/Parker Hannifin Manufacturing i Parker-Hannifin, C-434/13 P, EU:C:2014:2456, pkt 75 i przytoczone tam orzecznictwo).

83 Wykonywanie tego nieograniczonego prawa orzekania nie jest zaś równoznaczne z przeprowadzeniem kontroli z urzędu, a postępowanie przed sądami Unii jest postępowaniem kontradyktoryjnym. To do strony skarżącej należy co do zasady podniesienie skierowanych przeciwko zaskarżonej decyzji zarzutów oraz przedstawienie dowodów na poparcie tych zarzutów (zob. wyrok z dnia 18 grudnia 2014 r., Komisja/Parker Hannifin Manufacturing i Parker-Hannifin, C-434/13 P, EU:C:2014:2456, pkt 76 i przytoczone tam orzecznictwo).

84 W tym względzie należy podkreślić, że brak kontroli z urzędu całości zaskarżonej decyzji nie narusza zasady skutecznej ochrony sądowej. Dla przestrzegania tej zasady nie jest bowiem niezbędne, by Sąd – z pewnością zobowiązany do ustosunkowania się do podniesionych zarzutów oraz do przeprowadzenia kontroli, pod względem zarówno prawnym, jak i faktycznym – miał obowiązek dokonać ponownie z urzędu kompletnego badania akt sprawy (zob. wyrok z dnia 8 grudnia 2011 r., Chalkor/Komisja, C-386/10 P, EU:C:2011:815, pkt 66).

85 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału należy zresztą przypomnieć, że Sąd jako jedyny jest właściwy do kontrolowania sposobu, w jaki Komisja oceniła w każdym poszczególnym przypadku wagę niezgodnych z prawem zachowań. Przedmiotem kontroli przeprowadzanej przez Trybunał w ramach odwołania jest z jednej strony zbadanie, w jakim stopniu Sąd uwzględnił, w sposób prawnie właściwy, wszystkie czynniki istotne dla dokonania oceny wagi określonego zachowania w świetle art. 101 TFUE i art. 23 rozporządzenia nr 1/2003 oraz, z drugiej strony, zweryfikowanie, czy Sąd odniósł się w stopniu wymaganym przez prawo do wszystkich argumentów powołanych w celu poparcia żądania obniżenia grzywny. Waga naruszeń prawa konkurencji Unii winna być ustalana w zależności od szeregu czynników, takich jak, w szczególności, odstraszający charakter grzywien,

szczególne okoliczności sprawy i jej kontekst, obejmujący zachowanie poszczególnych przedsiębiorstw, rola odgrywana przez każde z nich w ukonstytuowaniu kartelu, zysk, jaki mogły dzięki niemu osiągnąć, ich rozmiary i wartość odnośnych towarów, a także zagrożenie, jakie stanowi ten rodzaj naruszeń dla celów Unii (zob. podobnie wyrok z dnia 11 lipca 2013 r., Team Relocations i in./Komisja, C-444/11 P, niepublikowany, EU:C:2013:464, pkt 95, 99, 100).

86 Ponadto w ramach rozstrzygania kwestii prawnych w postępowaniu odwoławczym Trybunał nie może ze względów słuszności zastąpić własną oceną tej dokonanej przez Sąd orzekający w ramach nieograniczonego prawa orzekania w przedmiocie kwoty grzywien nałożonych na przedsiębiorstwa z powodu naruszenia przez nie prawa Unii. Tylko bowiem gdyby Trybunał uznał, że poziom sankcji jest nie tylko niewłaściwy, ale również nadmierny, a w efekcie nieproporcjonalny, należałoby stwierdzić, że doszło do naruszenia prawa przez Sąd ze względu na niewłaściwy charakter kwoty grzywny (zob. w szczególności wyrok z dnia 30 maja 2013 r., Quinn Barlo i in./Komisja, C-70/12 P, niepublikowany, EU:C:2013:351, pkt 57 i przytoczone tam orzecznictwo).

87 To w świetle wspomnianego orzecznictwa należy zbadać zarzuty trzeci i czwarty.

88 Z tego orzecznictwa wynika zaś jasno, że, w pierwszej kolejności, przeprowadzanie kontroli w ramach wykonywania nieograniczonego prawa orzekania dotyczy jedynie nałożonej kary, nie zaś – całości zaskarżonej decyzji i, w drugiej kolejności, ani nieograniczone prawo orzekania, ani kontrola zgodności z prawem nie stanowią ekwiwalentu kontroli sprawowanej z urzędu i, co za tym idzie, nie są związane z wymogiem przeprowadzenia przez Sąd z urzędu ponownego kompletnego badania akt sprawy, niezależnie od zarzutów podniesionych przed nim przez wnoszącą odwołanie.

89 W niniejszym przypadku należy stwierdzić, że Sąd począwszy od pkt 335 zaskarżonego wyroku rzeczywiście skontrolował kwotę grzywny i ustosunkował się do różnego rodzaju zarzutów podniesionych przez wnoszącą odwołanie, zaś w pkt 397–402 tego wyroku wydał rozstrzygnięcie w przedmiocie żądań zmierzających do obniżenia kwoty grzywny, nie ograniczając się więc, wbrew temu, co twierdzi wnosząca odwołanie, do skontrolowania zgodności tej kwoty z prawem. W tym względzie Sąd w szczególności w pkt 384 tego wyroku podniósł, że wynoszący 15% współczynnik wyliczony na podstawie współczynników związanych z „wagą naruszenia" oraz „kwotą dodatkową" był i tak minimalny, biorąc pod uwagę szczególnie poważny charakter rozpatrywanego naruszenia, a następnie w pkt 397–401 tego samego wyroku uznał, że żaden z przedstawionych przez skarżące w pierwszej instancji dowodów nie uzasadnia obniżenia kwoty grzywny.

90 W odniesieniu w szczególności do analizy wagi zarzucanego naruszenia należy stwierdzić, że Sąd w pkt 381 zaskarżonego wyroku przypomniał pkt 23 wytycznych z 2006 r., który stanowi, że „[p]orozumienia horyzontalne dotyczące ustalania cen, podziału rynku i ograniczenia produkcji, które są z reguły tajne, zaliczają się ze względu na swój charakter do najpoważniejszych ograniczeń konkurencji. Zgodnie z zasadami polityki konkurencji muszą one być surowo karane. W konsekwencji część sprzedaży, która brana jest pod uwagę w wypadku naruszeń tego rodzaju, znajdować się będzie zazwyczaj w górnym przedziale powyższej skali". W pkt 383 tego wyroku Sąd przedstawił uzasadnienie przyjęte przez Komisję w motywie 1211 spornej decyzji, zgodnie z którym pozioma koordynacja stanowi ze względu na sam swój charakter jedno z najbardziej szkodliwych zakłóceń konkurencji, a rozpatrywane przez nią naruszenie stanowi jednolite, złożone i ciągłe naruszenie obejmujące sześć państw członkowskich i trzy podgrupy produktów, aby następnie w pkt 384 tego samego wyroku stwierdzić szczególnie poważny charakter rozpatrywanego naruszenia uzasadniający zastosowanie współczynnika wagi naruszenia w wysokości 15%, a w pkt 385 tego wyroku – uczestnictwo wnoszącej odwołanie w „centralnej grupie przedsiębiorstw" wdrażających zarzucane naruszenie.

91 Uwzględniając zatem całokształt parametrów istotnych dla dokonania oceny wagi zarzucanego naruszenia, poziomą koordynację cen i udział, jaki miała w niej wnosząca odwołanie, oraz ustosunkowując się do podniesionych przez nią w tym względzie argumentów, Sąd nie dopuścił się w żaden sposób naruszenia prawa i uczynił zadość ciążącemu na nim obowiązkowi przeprowadzenia rzeczywistej kontroli sądowej spornej decyzji.

92 W odniesieniu do oceny zbyt długiego czasu trwania procedury administracyjnej należy przypomnieć, że chociaż naruszenie zasady dochowania rozsądnego terminu może uzasadniać stwierdzenie nieważności decyzji wydanej po przeprowadzeniu postępowania administracyjnego na podstawie art. 101 TFUE i 102 TFUE, w sytuacji gdy prowadzi ono również do naruszenia prawa do obrony danego przedsiębiorstwa, takie naruszenie zasady dochowania rozsądnego terminu, przy założeniu, że dopuszczenie się go zostanie ustalone, nie może prowadzić do obniżenia kwoty nałożonej grzywny (zob. w szczególności wyroki z dnia 9 czerwca 2016 r.: CEPSA/Komisja, C-608/13 P, EU:C:2016:414, pkt 61; a także PROAS/Komisja, C-616/13 P, EU:C:2016:415, pkt 74 i przytoczone tam orzecznictwo). W niniejszym przypadku zaś, jak wynika to z pkt 75 niniejszego wyroku, bezsporne jest to, że podnosząc argument dotyczący nieprawidłowości dokonanej przez Sąd oceny przewlekłości procedury administracyjnej, wnosząca odwołanie ma na celu jedynie uzyskanie obniżenia kwoty nałożonej na nią grzywny.

93 Tak więc argument ten, niezależnie od jego zasadności, winien zostać oddalony jako bezskuteczny.

94 Wreszcie, jeśli chodzi o proporcjonalność nałożonej grzywny jako takiej, wnosząca odwołanie nie podnosi żadnego argumentu, za pomocą którego można by było wykazać, że nałożona kara jest niewłaściwa lub zbyt wysoka. W tym względzie należy oddalić argument, zgodnie z którym grzywna w wysokości 6,08 mln EUR ma być nieproporcjonalna do dotkniętych kartelem obrotów w wysokości 3,88 mln EUR. Bezsporne jest bowiem to, że w niniejszym przypadku ostateczna kwota grzywny nałożonej na Villeroy & Boch i jej spółki zależne została obniżona w taki sposób, aby, zgodnie z art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003, nie przekroczyć progu 10% łącznych obrotów uzyskanych przez nią w poprzedzającym roku obrotowym. Ten próg gwarantuje już zaś to, aby poziom tej grzywny nie był nieproporcjonalny w stosunku do rozmiaru przedsiębiorstwa, określonego na podstawie osiągniętego przez nie łącznego obrotu (zob. podobnie wyrok z dnia 28 czerwca 2005 r., Dansk Rørindustri i in./Komisja, C-189/02 P, C-202/02 P, od C-205/02 P do C-208/02 P i C-213/02 P, EU:C:2005:408, pkt 280–282).

95 Zarzuty trzeci i czwarty należy zatem w części oddalić jako nieskuteczne, a w części – jako bezzasadne.

96 Mając na uwadze, że żaden z zarzutów przedstawionych przez wnoszącą odwołanie nie został uwzględniony, odwołanie należy w całości oddalić.

W przedmiocie kosztów

97 Zgodnie z art. 184 § 2 regulaminu postępowania przed Trybunałem, jeżeli odwołanie jest bezzasadne, Trybunał rozstrzyga o kosztach. Zgodnie z art. 138 § 1 tego regulaminu, mającym zastosowanie do postępowania odwoławczego na podstawie jego art. 184 § 1, kosztami zostaje obciążona, na żądanie strony przeciwnej, strona przegrywająca sprawę. Ponieważ Komisja wniosła o obciążenie wnoszącej odwołanie kosztami postępowania, a ta ostatnia przegrała sprawę, należy obciążyć ją kosztami postępowania.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

1) Odwołanie zostaje oddalone.

2) Villeroy & Boch Austria GmbH zostaje obciążona kosztami postępowania.

Podpisy